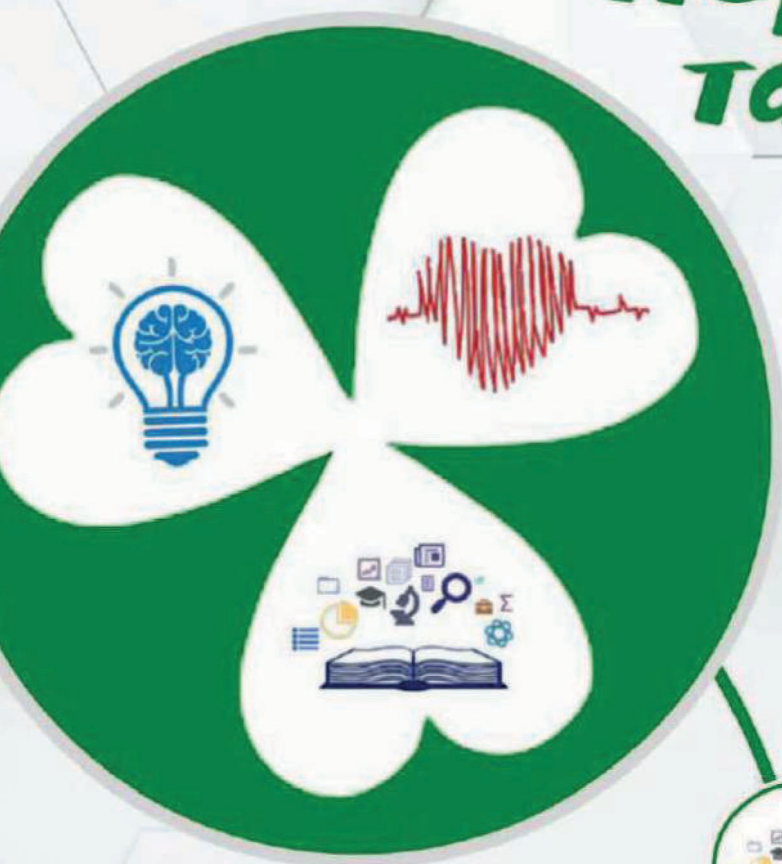




Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки



СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"



СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"



СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"



№11(45)2024

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Християнська академія педагогічних наук України

Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру
дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 11(45) 2024

Київ – 2024

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

**All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of Spiritual and Moral
Education**

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series" Pedagogy ", Series" Psychology ", Series" Medicine ")

Issue № 11(45) 2024

Kiev – 2024

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»):
журнал. 2024. № 11(45) 2024. С. 2111



**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

**Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів
наук з державного управління» (Рішення від 18.11.2024, № 15/11-24)**

*Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології
Наталії Калиновської.*



Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.
Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна — кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенєва Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна — доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвожджевський Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Париджу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Гетманенко Людмила Миколаївна - старша викладачка кафедри природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

11. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
12. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)
13. Гудзь Наталія Іванівна - доктор фармацевтичних наук, професор, ад'юкт кафедри фармації і екологічної хімії Оповідського університету, доцент кафедри технологій ліків та біофармації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)
14. Гуменнікова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придніпурської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
15. Дерстуганова Наталя Вікторівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)
16. Долгова Олена Миколаївна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
17. Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
18. Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
19. Інжинецька Леся Анатоліївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
20. Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
21. Кардаш Оксана Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
22. Клімус Тереза Миколаївна - кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету "Львівська політехніка", завідувач сіхківського відділення денного догляду Львівського міського центру соціальних послуг "Джерело" (Львів, Україна)
23. Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
24. Коваль Галина Миколаївна - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
25. Ковальчук Анна Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
26. Корильчук Неоніла Іванівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
27. Корнієнко Петро Сергійович - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледжами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
28. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
29. Кравчук Людмила Степанівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (Хмельницький, Україна)
30. Крайнік Григорій Сергійович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
31. Левков Анатолій Анатолійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна)
32. Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
33. Лисенко Дмитро Андрійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Вінницького національного медичного університету (Вінниця, Україна)
34. Лич (Назарук) Оксана Миколаївна - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
35. Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
36. Мальцев Дмитро Валерійович кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
37. Марушева Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
38. Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
39. Мігенько Богдан Орестович – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
40. Мігенько Людмила Михайлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
41. Мідельський Сергій Людвигович – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
42. Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
43. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
44. Мочалов Юрій Олександрович - доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
45. Нікульчев Микола Олександрович – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри філософії НУ «ОМА» (Одеса, Одеська область, Україна)
46. Олійник Світлана Валентинівна - кандидат фармацевтичних наук, доцент, доцент кафедри апітечної технології ліків Національного фармацевтичного університету
47. Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України (Київ, Україна)
48. Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
49. Попель Оксана Василівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
50. Приходькіна Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
51. Прокоф'єва Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
52. Сирник Ярослав - доцент кафедри антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
53. Трушкіна Наталія Валеріївна - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
54. Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
55. Філіппова Лариса Валеріївна – доктор педагогічних наук, кандидат хімічних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри медичної біохімії та молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, (Київ, Україна)
56. Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
57. Чаусова Тетяна Володимирівна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
58. Черська Марія Сергіївна - доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
59. Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
60. Шевченко Валерія Геннадіївна - кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії #2 Одеського національного медичного університету (Одеса, Україна)
61. Яковичка Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Boichevska I.B. <i>TEACHERS' RESILIENCE IN EUROPE AND UKRAINE – CONSIDERING MAIN ASPECTS</i>	23
Kochyna V.V., Stativka O.O. <i>IMPROVEMENT OF CADETS' COMMUNICATIVE COMPETENCE IN PROFESSIONAL COMMUNICATION</i>	35
Novakivska L.V. <i>MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE LESSONS OF UKRAINIAN LITERATURE IN SENIOR CLASSES</i>	43
Ostrovska M.Ya. <i>ANALYSIS OF INTERACTIVE LEARNING AS A SET OF TECHNOLOGIES AND CONCEPTUAL APPROACH TO INTERACTIVE LEARNING</i>	54
Parkheta L.P. <i>PERSONAL-ORIENTED LESSON OF UKRAINIAN LITERATURE IN ZZSO</i>	62
Savchenko Yu.Yu., Antypin Ye.B. <i>FORMATION OF LEADERSHIP QUALITIES OF TEACHING SPECIALTY'S STUDENTS: PSYCHOLOGICAL COMPONENT</i>	72
Terletska L.M. <i>THE MAIN FEATURES OF TEACHING PRESCHOOLERS A FOREIGN LANGUAGE: EFFECTIVE TIPS AND METHODS</i>	84
Zahura F.I., Stadnyk V.V. <i>PHYSICAL CULTURE AND HEALTH EXTRACURRICULAR ACTIVITY OF STUDENTS UNDER MARTIAL LAW</i>	99
Акімова О.В., Сапогов М.В., Гапчук Я.А., Салій Р.В. <i>ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ</i>	109
Андрощук І.В. <i>СУТНІСТЬ ТА ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ КОМАНДНОЇ РОБОТИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ</i>	121
Артемів В.Ю., Гнатюк Т.І. <i>ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО КУРСАНТСЬКОГО ГУРТКА В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	132

Романовська Д.Д., Ткачук І.І. <i>СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У РОБОТІ ПРАЦІВНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ</i>	1567
Ронжес О.Є. <i>ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦИФРОВОЇ ПОВЕДІНКИ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО НАПАДУ</i>	1583
Рязанова О.Л. <i>ПОДРУЖНІЙ КОНФЛІКТ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ</i>	1597
Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Савченко Ю.Ю., Антипін Є.Б. <i>ОСОБИСТІСНА КРИЗА ЯК ПРЕДИКТОР ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ</i>	1605
Смоляк В.М., Турубарова А.В., Кіріллова А.О. <i>НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНА ПРОГРАМА КОРЕКЦІЇ ВИЩИХ ПСИХІЧНИХ ФУНКЦІЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ</i>	1617
Стеценко А.І., Невзгляд Л.В. <i>ВПЛИВ ДИТЯЧОЇ ТРАВМИ НА «ОБРАЗ Я» ОСОБИСТОСТІ РАННЬОГО ЮНАЦЬКОГО ВІКУ</i>	1630
Ткаченко О.Т. <i>ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ</i>	1643
Ткачук Л.В., Матохнюк Л.О. <i>ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ АГРЕСИВНОСТІ</i>	1651
Томаржевська І.В., Куш Ю.І., Косенко Р.І. <i>ВПЛИВ ХРОНІЧНОГО СТРЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ</i>	1660
Хараджи М.В., Гаранда А.В. <i>АРТТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ЖІНОК ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ</i>	1675
Хараджи М.В., Попова О.В. <i>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСВІТЯН ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНІВ</i>	1685
Чернякова А.В., Мордовець М.В. <i>ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНІКИ ЗНЯТТЯ СТРЕСУ І ПІДВИЩЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ (СТАБІЛІЗАЦІЇ) В ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ІЗ ЗАЛЕЖНІСТЮ</i>	1697

6. Alexander D. E. (2013) Resilience and disaster risk reduction. An etymological journey. *Natural Hazards and Earth System Sciences*. 13 (11), 2707–2716. (In English).

7. Khanlou N., Wray R. (2014) A whole community approach toward child and youth resilience promotion: A review of resilience literature. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 12 (1), 64–79. (In English).

8. Serene M., Shellae Versey H. (2021) Barriers to leisure-time social participation and community integration among Syrian and Iraqi refugees. *Leisure Studies*, 40 (3), 378–391. (In English).

9. Herasymenko L. Posttravmatychnyi stresovyi rozlad [Post-traumatic stress disorder]. *NeiroNEWS: psykhonevrolohiia ta neiropsykhiatriia* [*NeuroNEWS: psychoneurology and neuropsychiatry*], 8(129), 27–32. (In Ukrainian).

10. Palamar S., Savchenko Y., & Antypin Y. (2022) Samorehulyatsiya osobystosti yak umova formuvannya lider's'kykh yakostey maybutn'oho pedahoha [Self-regulation of the individual as a condition for the formation of leadership qualities of the future teacher]. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka* [*Pedagogical education: theory and practice*], (37), 61-69. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.379> (In Ukrainian).

УДК 159.95:159.922.76-056.264-053.4]:376

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)-1617-1629](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45)-1617-1629)

Смоляк Володимир Мирославович кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти, комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя, тел.: (061) 283-20-01, <https://orcid.org/0009-0003-9117-0784>

Турубарова Анастасія Володимирівна кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук, комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя, тел.: (061) 283-20-01, <https://orcid.org/0000-0002-4806-4519>

Кіріллова Анна Олександрівна викладач кафедри спеціальної освіти, комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя, тел.: (061) 283-20-01, <https://orcid.org/0000-0002-4641-5266>

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНА ПРОГРАМА КОРЕКЦІЇ ВИЩИХ ПСИХІЧНИХ ФУНКЦІЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ ІІІ РІВНЯ

Анотація. У даній науковій статті на основі попередніх результатів нейродіагностики розроблена та апробована нейропсихологічна програма корекції вищих психічних функцій у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення ІІІ рівня. Мішенями корекції в представленій програмі були переважно енергетичний фактор, фактор міжпівкульної взаємодії, фактор планування, ініціації та контролю діяльності. Корекційний маршрут планувався спираючись на положення О. Лурія про функціональні блоки мозку. І функціональний блок мозку передбачає формування стійкості уваги, оптимізація мнемічних процесів, розвиток рухових функцій за допомогою дихальних вправ, масажу та самомасажу, розтяжок, вправ на корекцію сенсомоторних взаємодій та ін. ІІ функціональний блок мозку – розвиток мовленнєвих, зорово-просторових функцій, розвиток модально-специфічних видів пам'яті. ІІІ функціональний блок мозку спрямований на формування регуляторних компонентів та функції самоконтролю.

У ході дослідження констатовано якісні зміни в експериментальній групі випробуваних в порівнянні з їх первинною діагностикою. За результатами

контрольного зрізу експериментальної групи найбільш яскраві труднощі енергетичного фактору (наприклад, поступове згасання мовлення) вже були повноцінно відсутні, а активний словник усіх дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ наситився новими словами. Дошкільникам було легше будувати розгорнуте висловлювання (наприклад, при складанні розповіді за серією картинок), бо ними засвоївся алгоритм за яким виконується дане завдання. Констатовано кількісні зміни і в межах показників рівня допомоги в ході виконання нейропсихологічних проб. За результатами дослідження констатовано, що нейропсихологічна корекційна програма сприяє позитивним якісним та кількісним змінам в психічному розвитку старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення III рівня експериментальної групи, що мало відображення в результатах виконання діагностичних проб та в рівні наданої допомоги дітям в ході виконання діагностичних завдань.

Ключові слова: нейропсихологічна програма корекції, нейропсихологічні проби, нейропсихологічні категорії, корекція, діти старшого дошкільного віку, загальне недорозвинення мовлення III рівня.

Smoliak Volodymyr Myroslavovych Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Special Education Municipal Institution of Higher Education «Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy» of Zaporizhzhia Regional Council, Zaporizhzhia, tel.: (061) 283-20-01, <https://orcid.org/0009-0003-9117-0784>

Turubarova Anastasiia Volodymyrivna, Ph.D. in Psychology, Assistant Professor, Dean of the Faculty of Special Education, Social Sciences and Humanities Municipal Institution of Higher Education «Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy» of Zaporizhzhia Regional Council, Zaporizhzhia, tel.: (061) 283-20-01, <https://orcid.org/0000-0002-4806-4519>

Kirillova Anna Oleksandrivna Lecturer of the Department of Special Education Municipal Institution of Higher Education «Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy» of Zaporizhzhia Regional Council, Zaporizhzhia, tel.: (061) 283-20-01, <https://orcid.org/0000-0002-4641-5266>

NEUROPSYCHOLOGICAL PROGRAM FOR THE CORRECTION OF HIGHER MENTAL FUNCTIONS IN CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE WITH GENERAL SPEECH UNDERDEVELOPMENT OF LEVEL III

Abstract. In this scientific article, which is based on the preliminary results of neurodiagnostics, a neuropsychological program for the correction of higher mental functions in senior preschool children with general speech underdevelopment

of level III was elaborated and tested. The targets of correction in the presented program were mainly the energy factor, the factor of interhemispheric interaction, the factor of planning, initiation and control of activity. The correctional route was planned based on O. Lurii's concept of functional blocks of the brain. The first functional block of the brain involves the formation of attention stability, optimization of mnemonic processes, development of motor functions through breathing exercises, massage and self-massage, stretching, exercises to correct sensorimotor interactions, etc. The second functional block of the brain involves development of speech, visual-spatial functions, development of modal-specific types of memory. The third functional block of the brain is aimed at forming regulatory components and self-control functions.

The study revealed qualitative changes in the experimental group of test subjects in comparison with their initial diagnosis. According to the results of the control section of the experimental group, the most striking difficulties of the energy factor (for example, gradual fading of speech) were completely absent, and the active vocabulary of all senior preschool children with general speech underdevelopment was enriched with new words. It was easier for preschoolers to build a detailed statement (for example, when composing a story based on a series of pictures), because they had mastered the algorithm by which this task was performed. Quantitative changes were also noted within the indicators of the level of assistance in the course of taking neuropsychological tests. According to the results of the study, it was stated that the neuropsychological correctional program promotes positive qualitative and quantitative changes in the mental development of senior preschoolers with general speech underdevelopment of level III belonging to the experimental group, which was reflected in the results of diagnostic tests and in the level of assistance provided to children in the course of performing diagnostic tasks.

Keywords: neuropsychological correction program, neuropsychological tests, neuropsychological categories, correction, children of senior preschool age, general speech underdevelopment of level III.

Постановка проблеми. Чітке розуміння індивідуальної структури порушення, що передбачає отримання відомостей про наявні особливості/відхилення в системі вищих психічних функцій дитини, їх сильні та дефіцитарні ланки дозволить визначити оптимальні шляхи навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Особливого значення це набуває в старшому дошкільному віці, коли закладаються передумови успішного шкільного навчання. За попередніми результатами нашого дослідження [3] встановлено, що діти старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III рівня мають показники сформованості всіх вищих психічних функцій нижче, ніж вікова норма. У зв'язку з цим виникла необхідність в розробці та апробації цілеспрямованої нейропсихологічної програми корекції вищих психічних функцій у зазначеної категорії осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях сучасних науковців галузі спеціальної психології та педагогіки (В. Бочелюк, В. Вербенко, Л. Вознюк, М. Гуменюк, Н. Дубашидзе, О. Ільїна, В. Князєв, Н. Лопатинська, К. Мілютіна, М. Панов, С. Полещук, Ю. Рібцун, М. Родненко, Н. Рубель, Л. Спицька, В. Тарасун, О. Чабан, А. Шевцов, О. Яцків та ін.) все більше популярності набирає впровадження нейропсихологічного підходу до діагностики та корекції ознак несформованості/дефіцитарності/ураження структур мозку, які відповідають за становлення вищих психічних функцій у дітей та дорослих.

Мета статті – аналіз ефективності впровадження нейропсихологічної програми корекції вищих психічних функцій у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Виклад основного матеріалу. Психологічна корекція психічного розвитку дітей з особливим освітніми потребами визначається складною індивідуальною структурою психічного порушення та соціальною ситуацією розвитку. На основі результатів діагностики проводиться детальний нейропсихологічний аналіз та розробляється індивідуальна програма корекційно-розвивального навчання [5, С. 601]. В межах нейропсихологічного підходу корекційна програма будується на основі положення О. Лурія про функціональні блоки мозку [1, С. 506–508; 5, С. 601]. Проте згідно з положеннями даного підходу до корекційного процесу робота повинна передбачати не тренування окремих навичок, а формування цілісної функціональної системи, яка дасть можливість дитині самостійно оволодівати вміннями. Часто спеціалісти використовують метод заміщуючого онтогенезу А. Семенович, яка розробляла свої підходи на основі вчень О. Лурія. Нами була створена система занять з розвитку вищих психічних функцій старших дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення, яка побудована на основі концепції 3 функціональних блоків мозку (ФБМ).

І ФБМ: формування стійкості уваги, оптимізація мнемічних процесів, розвиток рухових функцій за допомогою дихальних вправ, масажу та самомасажу, розтяжок, вправ на корекцію сенсомоторних взаємодій та ін.

Дихальні вправи на початкових етапах проводяться в положенні лежачи з руховим супроводом, щоб спрацював компонент довільності дихальних рухів. Вони необхідні для відновлення нормального дихання в стані спокою, під час руху, що позитивно впливає на забезпечення киснем усіх внутрішніх органів, оптимізацію тону м'язів, зниження збудження, покращення загального стану дитини. Крім того правильно дібрані дихальні вправи будуть здійснювати релаксаційний вплив на організм та забезпечувати відповідний рівень концентрації уваги. Розтяжки виконуються на початкових етапах спеціалістами, які розтягують ручки та ніжки дитинки як при виконанні вправи «Зірочка», в подальшому дитина виконує це завдання самостійно [4, С. 355–356]. Ця група вправ націлена на зняття зажимів та патологічної ригідності тілесних

установок, оптимізацію та стабілізацію м'язового тону та підвищення рівня психічної активності.

Окорухові вправи забезпечують розширення поля зору, сприяють поліпшенню зорового сприйняття. За рекомендацією А. Шевцова та О. Ільїної дану групу вправ необхідно починати з різних завдань, які передбачають рухи очей на відстані витягнутої руки, потім на відстані ліктя, а через певний проміжок часу вже і біля перенісся. Після того спеціаліст може доєднати й рухи язиком [4, С. 356]. Ці вправи важливі оскільки у багатьох дітей є ознаки звуженості поля зору, що в свою чергу відображається у фрагментарності зорової, слухової та мовленнєвої сфер. Крім того обмеженість поля зору спричиняє появу зайвих рухів голови для дослідження навколишнього простору, що є досить енерговитратно та швидко втомлює дитину.

II ФБМ: розвиток мовленнєвих, зорово-просторових функцій, розвиток модально-специфічних видів пам'яті.

III ФБМ: формування регуляторних компонентів та функції самоконтролю [2, С. 196; 4, С. 355].

Отже, спираючись на вищезазначені підходи нами була розроблена нейропсихологічна програма корекції вищих психічних функцій дітей з загальним недорозвиненням мовлення III рівня. Протипоказаннями до застосування програми є наявність у дитини ознак епілептичної готовності, дисплазії з'єднувальної тканини, хвороб серцево-судинної системи, бронхіальної астми.

Нейропсихологічна програма складається з 15 занять, кожне з яких проводиться корекційним педагогом в індивідуальній формі та опрацьовується протягом 5 робочих днів з наданням щоденного домашнього завдання. Наприкінці кожної зустрічі корекційний педагог надає позитивну оцінку роботи дитини, що створює ситуацію успіху та мотивує дитину до подальшого виконання завдань.

Кожне заняття проводиться з дотриманням таких корекційних векторів:

- 1) ритуал привітання на початку заняття;
- 2) розминка;
- 3) блок вправ, спрямованих на формування психомоторних координацій;
- 4) блок вправ, спрямованих на формування пізнавальних компетентностей;
- 5) ритуал завершення заняття та підведення підсумків.

Ритуал привітання пропонуємо проводити вправою «Чарівні ворота» (А. Семенович), проходячи які, дитина потрапляє в чарівну країну. У цій країні кожен має змогу стати чим або ким хоче, виконати будь-яке завдання, вигадати будь-яку гру та впоратись з усіма труднощами. Дитина разом із корекційним педагогом буде кожного разу проходити через ці ворота та йти до країни, де

вони будуть вчитися чомусь новому і вони обов'язково впораються із завданнями. Щодо прощальних ритуалів, то дитина з корекційним педагогом проходить через «чарівні ворота» назад та разом підсумовують результати заняття.

Кожне заняття програми складається з вправ рухового спрямування (розминка, дихальні вправи, окорухові вправи, розтяжки), вправ для розвитку просторових уявлень, малювання двома руками, логопедичних вправ, когнітивних вправ (розвиток колірного та предметного гнозису, вивчення математичних основ, завдання на виявлення помилок, проходження лабіринтів, виявлення схожості/відмінності, складання розрізних картинок, визначення послідовності подій та створення розповіді на основі малюнків та ін.).

Корекційний педагог обов'язково щодня організовує виконання дитиною дихальних та окорухових вправ, розтяжок, артикуляційних вправ. Інші завдання пропонуємо дитині не рідше, ніж 2 рази з 5 зустрічей, щоб їх пред'явлення дитині було мінімально допустиме для отримання результатів. Кожне заняття триває близько 20–25 хв., що відповідає параметрам даного вікового періоду. Домашнє завдання переважно спрямоване на корекцію І ФБМ, а саме даються рекомендації щодо забезпечення відвідування дитиною спортивних секцій, проведення щоденної ранкової зарядки, приймання контрастного душу, застосування елементів масажу/самомасажу та корекція режиму дня. Крім того корекційний педагог пропонує домашні вправи спрямовані на «атаку слабкостей», тобто завдання, при виконанні яких у дошкільника виникають найбільші труднощі. Ці завдання обов'язково проговорюються з батьками.

У діагностиці взяли участь 10 дошкільників 5–6 років з загальним недорозвиненням мовлення III рівня, по 5 дітей в кожній експериментальній групі (КГ – контрольна група; ЕГ – експериментальна група).

Після апробації нейропсихологічної програми була проведена нейропсихологічна діагностика за аналогічним протоколом первинного обстеження [3]. Результати всіх проб представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати виконання нейропсихологічних проб (контрольний етап експерименту)

Нейропсихологічні проби	Випробуваний 1		Випробуваний 2		Випробуваний 3		Випробуваний 4		Випробуваний 5		Випробуваний 6		Випробуваний 7		Випробуваний 8		Випробуваний 9		Випробуваний 10	
Коректурна проба	2	2	3	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Реципрокна координація	3	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	3	2
Динамічний праксис	3	4	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Графічна проба «Парканчик»	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	3	2
Кінестетичний праксис	3	4	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Оральний праксис	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Реакція обирання	3	4	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Проба «Рахунок»	1	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1
Називання реалістичних зображень	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1
Називання низькочастотних слів	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Впізнавання картинок за назвами	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Перекреслені зображення	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2	2	2
Накладені зображення	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2
Зашумлені зображення	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2
Оцінка ритмічних структур	2	2	2	3	2	2	2	2	3	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Повторення ритмічних структур	2	3	2	2	2	2	2	2	3	4	2	2	2	2	2	3	2	3	3	3
Проба «Слухові схованки»	1	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Проба Бентона	3	4	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Копіювання геометричних фігур	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2
Розпізнавання емоцій	1	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1
Називання емоцій	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2	2
Зорова пам'ять	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2
Слухова пам'ять	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2	2
Четвертий зайвий	1	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1
Складання розповіді за сюжетним малюнком	2	3	2	2	2	2	2	2	3	4	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Складання розповіді за серією малюнків	2	3	2	2	2	2	2	2	3	4	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Переказ тексту з опорними питаннями	2	3	3	3	2	2	3	3	3	4	2	2	2	2	2	3	2	2	3	3
Розуміння логіко-граматичних відносин	3	3	3	3	2	2	3	3	3	4	2	2	2	2	2	3	2	3	2	3
			Шкала рівня виконання завдання										Шкала рівня допомоги							

У ході повторної діагностики найбільш помітні позитивні зміни в ЕГ спостерігались при виконанні проб «Коректурна проба», «Оральний праксис», «Називання низькочастотних слів», «Перекреслені зображення», «Зашумлені зображення», «Копіювання геометричних фігур», «Називання емоцій»,

«Зорова пам'ять», «Переказ тексту з опорними питаннями», «Розуміння логіко-граматичних відносин». Натомість випробувані КГ абсолютно не демонстрували зміни за результатами виконання проб. Аналізуючи отримані результати ЕГ за діагностичними векторами (табл. 2) відзначимо, що особливості помилок не змінилися в порівнянні з первинною діагностикою, однак виражалися вони значно рідше. Найбільш яскраві труднощі енергетичного фактору (наприклад, поступове згасання мовлення) вже були відсутні, активний словник дітей збагатився новими словами, хоча не в межах показника вікової норми. Випробуванням стало легше будувати розгорнуте висловлювання (наприклад, при складанні розповіді за серією картинок), оскільки вони засвоїли алгоритм роботи. Також були відмічені покращення показників зорової пам'яті.

Таблиця 2

**Середні показники розвитку нейропсихологічних категорій
старших дошкільників із ЗНМ ІІІ рівня (контрольний етап
експерименту)**

Нейропсихологічні категорії	Випробуваний 1	Випробуваний 2	Випробуваний 3	Випробуваний 4	Випробуваний 5	Випробуваний 6	Випробуваний 7	Випробуваний 8	Випробуваний 9	Випробуваний 10
Праксис	2,7	2	2,1	1,9	2	2	1,7	1,6	1,6	2,6
Гнозис	1,7	1,8	1,8	1,5	1,9	1,5	1,3	1,5	1,6	1,8
Інтелектуальні процеси	1	2	2	1	1,5	1	1,5	1	1	1
Мовлення	2,3	2,3	1,8	2	2,8	2	1,8	1,8	1,8	2,3
Пам'ять	2	2,3	1,7	2	2,3	1,7	1,3	2	1,7	2
Регуляторні процеси	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1

Результати контрольного етапу експерименту ЕГ дозволили констатувати, що:

- 80 % дітей відчувають значні труднощі при виконанні завдань на діагностику праксису, 20 % – виконання завдань доступне частково;
- 80 % дошкільників мають значні труднощі при діагностиці гностичних процесів, 20 % – допускають поодинокі помилки;
- 80 % мають поодинокі труднощі при діагностиці інтелектуальних процесів, 20% – допускають суттєві помилки в пробах;
- 100 % дітей мають значні помилки в завданнях мовленнєвого спрямування;

– 80 % старших дошкільників допускають значні помилки при виконанні завдань на діагностику пам'яті, 20 % – допускають поодинокі помилки;
– 80 % дітей мають значні помилки при виконанні завдань на діагностику регуляторних процесів, 20 % – поодинокі помилки.

Встановлено, що іноді показники за кожним окремим нейропсихологічним напрямком у дітей ЕГ коливаються в межах одного рівня, однак кількісні зміни в переважній більшості прослідковуються (хоч і в межах одної бальної оцінки). Результати КГ не змінилися, тому ґрунтовному аналізу не підлягають (таблиця 3).

Таблиця 3

Порівняльна таблиця показників розвитку нейропсихологічних категорій старших дошкільників із ЗНМ ІІ рівня на початку та наприкінці експерименту

Нейропсихологічні категорії	Випробуваний 1	Випробуваний 2	Випробуваний 3	Випробуваний 4	Випробуваний 5	Випробуваний 6	Випробуваний 7	Випробуваний 8	Випробуваний 9	Випробуваний 10
Праксис	2,7	2	2,1	1,9	2	2	2	1,9	2	2,7
	2,7	2	2,1	1,9	2	2	1,7	1,6	1,6	2,6
	-	-	-	-	-	-	0,3	0,3	0,4	0,1
Гнозис	1,7	1,8	1,8	1,5	1,9	1,7	1,6	1,6	1,7	1,9
	1,7	1,8	1,8	1,5	1,9	1,5	1,3	1,5	1,6	1,8
	-	-	-	-	-	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1
Інтелектуальні процеси	1	2	2	1	1,5	1,5	1,5	1	1	1,5
	1	2	2	1	1,5	1	1,5	1	1	1
	-	-	-	-	-	0,5	-	-	-	0,5
Мовлення	2,3	2,3	1,8	2	2,8	2	1,8	2,3	2	2,8
	2,3	2,3	1,8	2	2,8	2	1,8	1,8	1,8	2,3
	-	-	-	-	-	-	-	0,5	0,2	0,5
Пам'ять	2	2,3	1,7	2	2,3	2	1,7	2,3	2	2,3
	2	2,3	1,7	2	2,3	1,7	1,3	2	1,7	2
	-	-	-	-	-	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3
Регуляторні процеси	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2
	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1
	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
			р-ти первинної діагностики			р-ти повторної діагностики			рівень підвищення показників	

Також були підраховані відсоткові зміни середньостатистичного рівня розвитку кожної окремої дитини ЕГ за нейропсихологічними векторами

(табл. 4). Середній показник даної вибірки з 1,9 одиниць зменшився до 1,7 одиниць, що складає 10,5%.

Таблиця 4

**Відсоткові зміни середньостатистичного рівня розвитку
нейропсихологічних векторів (ЕГ)**

Випробувані	До	Після	% зміна
Випробуваний 6	1,9	1,7	10,5
Випробуваний 7	1,9	1,6	10,8
Випробуваний 8	1,9	1,7	10,5
Випробуваний 9	1,8	1,6	11,1
Випробуваний 10	2,2	1,8	18,2

Виявлені кількісні зміни і в межах показників рівня допомоги в ході виконання нейропсихологічних проб (таблиця 5). За параметром допомоги в ході діяльності діти КГ не продемонстрували якісних та кількісних змін, натомість в 100 % випадків ЕГ допомога як була, так і залишилась в середньому на рівні стимулюючої підтримки з боку корекційного педагога. Однак кількісні зміни наявні в 80 % випадків. У межах середніх показників відбулися зміни в 0,2 одиниці (з 2,1 на 1,9 одиницю) та становлять 9,5%.

Таблиця 5

Порівняльні дані середніх показників рівня допомоги дитині до та після впровадження корекційної програми

Випробувані	Середній показник рівня допомоги		
	первинна діагностика	повторна діагностика	рівень зниження показників
випробуваний 1	2,3	2,3	-
випробуваний 2	2,2	2,2	-
випробуваний 3	2	2	-
випробуваний 4	1,8	1,8	-
випробуваний 5	2,2	2,2	-
випробуваний 6	2	1,9	0,1
випробуваний 7	1,9	1,8	0,1
випробуваний 8	1,9	1,9	-
випробуваний 9	2,1	1,9	0,2
випробуваний 10	2,6	2	0,6

Отже, за результатами експерименту констатовано, що нейропсихологічна програма сприяє позитивним якісним та кількісним змінам в психічному розвитку старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Якісні зміни ЕГ наприкінці експерименту в порівнянні з первинною діагностикою представлені на рис. 1. Аналіз результатів дослідження показав,

що у векторі праксичного компоненту змін не відбулось, у векторі гностичного компоненту 100% значних помилок скореговані на 20% поодиноких помилок та 80% значних помилок. У межах інтелектуальних процесів 40% поодиноких помилок збільшились на 80%, а кількість суттєвих помилок з 60% знизилась на 20%. Вектор мовлення змінився таким чином, що часткове виконання завдань у 20% дошкільників переросло в суттєві помилки. Результативність показників пам'яті з 100% суттєвих помилок змінилась на 20% поодиноких та 80% суттєвих помилок. Регуляторні процеси з 80% суттєвих помилок та 20% випадків часткового виконання завдань змінилися на 20% поодиноких помилок, а відсоток випадків прояву суттєвих помилок не змінився.

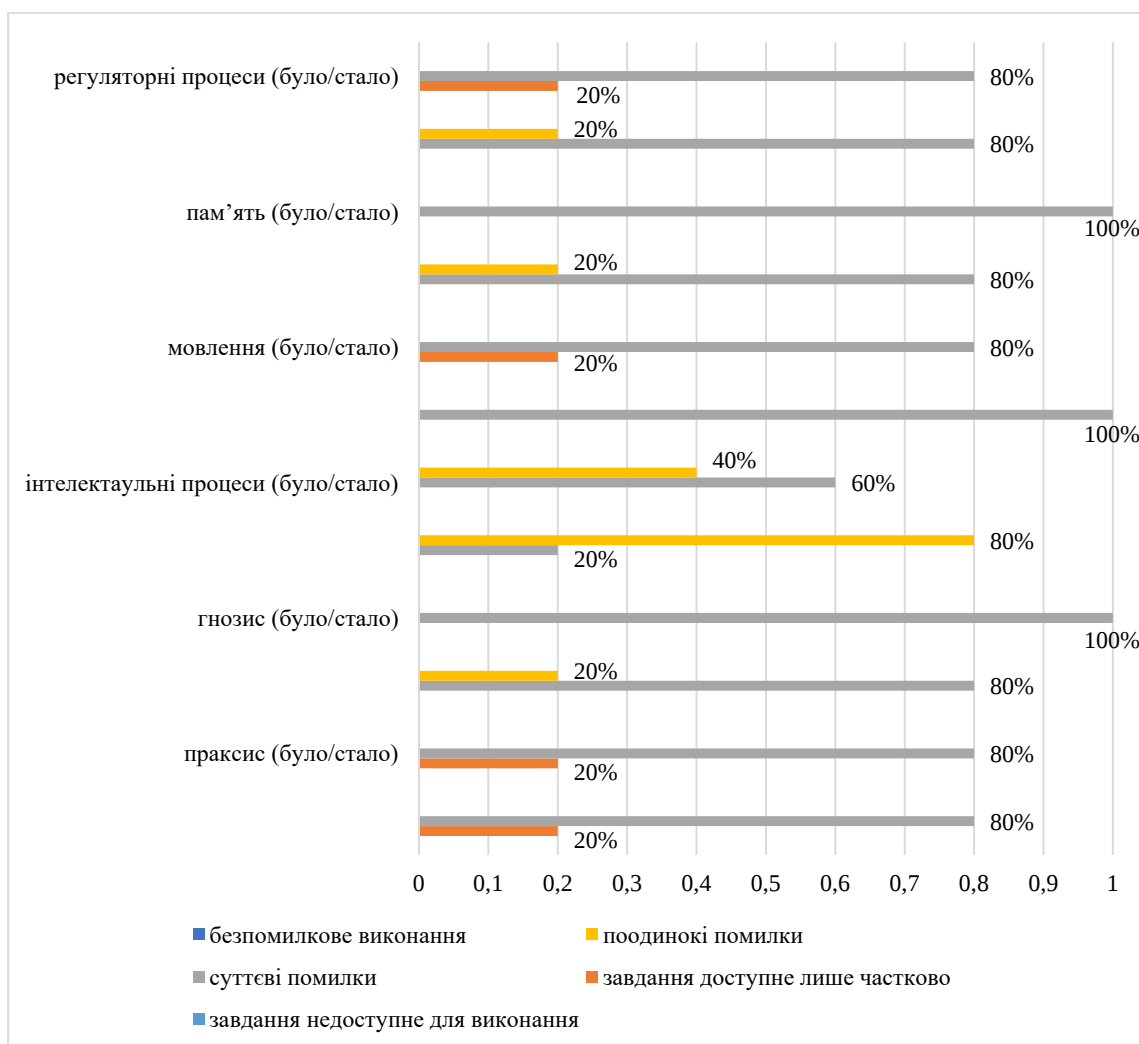


Рис. 1. Якісні зміни нейропсихологічних показників ЕГ до та після впровадження нейропсихологічної програми

Отже, на основі вищезазначених змін, які зафіксовані після впровадження нейропсихологічної програми, можемо стверджувати, що перший етап корекційного впливу має позитивну динаміку та потребує подальшої оцінки

індивідуальних особливостей кожної дитини для побудови її корекційного маршруту.

Висновки. Мішенями корекції в представленій нейропсихологічній програмі були переважно енергетичний фактор, фактор міжпівкульної взаємодії, фактор планування, ініціації та контролю діяльності. Вони корегувались на основі різних завдань для розвитку всіх трьох функціональних блоків мозку (за О. Лурія). За результатами контрольного зрізу ЕГ найбільш яскраві труднощі енергетичного фактору (наприклад, поступове згасання мовлення) вже були повноцінно відсутні, а активний словник усіх дітей наситився новими словами. Дітям було легше будувати розгорнуте висловлювання (наприклад, при складанні розповіді за серією картинок), бо ними засвоївся алгоритм за яким виконується це завдання. Констатовано кількісні зміни і в рамках показників рівня допомоги в ході виконання нейропсихологічних проб.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробці індивідуального корекційного маршруту з розвитку вищих психічних функцій у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Література:

1. Бочелюк В.Й. Нейропсихологічні основи аутології / В.Й. Бочелюк, М.С. Панов, Л.В. Спицька. // Наукові перспективи. – 2022. – № 5(23). – С. 497-510.
2. Родненюк М.Є. Науково-теоретичне обґрунтування методики нейропсихологічної корекції порушень пізнавальної діяльності дошкільників з дитячим церебральним паралічем засобами Монтессорі-терапії // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2014. – № 8. – С. 193-203.
3. Смоляк В.М. Нейропсихологічний статус старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення III рівня / В.М. Смоляк, А.В. Турубарова // Перспективи та інновації науки (Серія: Педагогіка, Серія: Психологія, Серія: Медицина). – 2024. – № 3(37). – С. 974-982. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3\(37\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3(37))
4. Шевцов А.Г. Нейропсихологічний підхід у корекції розвитку дітей із психофізичними порушеннями / А.Г. Шевцов, О.В. Ільїна // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. Серія: Актуальні питання корекційної освіти. – 2015. – Ч. 2. – Вип. 5. – С. 68-78.
5. Яцків О.С. Нейропсихологічний підхід у діяльності практичного психолога дошкільного навчального закладу // Проблеми сучасної психології. – 2016. – № 31. – С. 594-606.

References:

1. Bocheliuk, V.Y., Panov, M.S., & Spytka, L.V. (2022). Neiropsykhologichni osnovy autologii [Neuropsychological bases of autology]. *Naukovi perspektyvy – Scientific Perspectives*, 5 (23), 497-510 [in Ukrainian].
2. Rodnenok, M. Ye. (2014). Naukovo-teoretychne obgruntuvannia metodyky neiropsykhologichnoi korektsii porushen piznavalnoi diialnosti doshkilnykiv z dytiachym tserebralnym paralichem zasobamy Montessori-terapii [Scientific and theoretical substantiation of the method of neuropsychological correction of cognitive impairments of preschoolers with cerebral palsy using Montessori therapy]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia – The Scientific Journal of the NPU Named After M. P. Drahomanova. Series 19: Correctional Pedagogy and Special Psychology*, 8, 193-203 [in Ukrainian].

3. Smoliak, V. M., & Turubarova, A. V. (2024). Neiropsykhologichnyi status starshykh doshkilnykiv iz zahalnym nedorozvytkom movlennia III rivnia [Neuropsychological status of older preschoolers with level III general underdevelopment of speech]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky (Seriia: Pedagogika, Seriia: Psykholohiia, Seriia: Medytsyna) – Perspectives and Innovations of Science (Series: Pedagogy, Series: Psychology, Series: Medicine)*, 3 (37), 974-982. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3\(37\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3(37))

4. Shevtsov, A. H., & Ilina, O. V. (2015). Neiropsykhologichnyi pidkhid u korektsii rozvytku ditei iz psykhofizychnymy porushenniamy [Neuropsychological approach in correcting the development of children with psychophysical disorders]. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Seriia: Aktualni pytannia korektsiinoi osvity – A Collection of Scientific Works of Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi University. Series: Actual Issues of correctional education*, 2 (5), 68-78.

5. Yatskiv, O. S. (2016). Neiropsykhologichnyi pidkhid u diialnosti praktychnoho psykhologa doshkilnoho navchalnoho zakladu [Neuropsychological approach in the activity of a practical psychologist of a preschool educational institution]. *Problemy suchasnoi psykholohii – Problems of Modern Psychology*, 31, 594-606.

Журнал

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 11(45) 2024

Формат 60х90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:

Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.